

Wyzwolenie Białegostoku

19. II. 1919 r.

W przededniu niepodległości

11 listopada w Compiègne we Francji Niemcy podpisali zawieszenie broni kończące I wojnę światową. Józef Piłsudski obejmuje funkcję Tymczasowego Naczelnika Państwa Polskiego. Jednak granice na wschodzie nie zostały jeszcze ustalone. Toczące się walki o dawne wschodnie tereny Rzeczypospolitej z bolszewicką Rosją spowodowały chwilowe „odsunięcie” działań zmierzających do wyzwolenia obszaru dzisiejszej białostoczczyzny.

Białystok powraca do Polski

Białystok na wyzwolenie musiał czekać nieco dłużej niż reszta kraju, choć już w listopadzie 1918 roku utworzono tu komitet obywatelski, jako namiastkę polskiego samorządu. Uformowano także ochotniczą Samoobronę, dbającą o bezpieczeństwo w mieście. Jednocześnie niecierpliwie oczekiwano na wkroczenie wojsk polskich.

Rynek Kościuszki, w głębi widoczny ratusz ~ 1918 r.

źródło: domena publiczna – Narodowe Archiwum Cyfrowe

Dłuższy czas oczekiwania na niepodległość wynikał z faktu, że na wschodzie wciąż stacjonowały oddziały niemieckie w liczbie ponad pół miliona żołnierzy. Jedną z ważnych przyczyn opóźnienia przyłączenia tego terenu do Polski była konieczność w miarę spokojnego i bezpiecznego transportu wojsk niemieckich. Ewakuacja w kierunku Prus Wschodnich i Rzeszy była możliwa dzięki ważnym węzłom kolejowym - Brześć, Grodno, Białystok.

Żołnierze niemieckiego garnizonu w Białymstoku – 1918 r.

źródło: „Białystok wyzwolony 1919”, Białystok [2003], s.3

Białystok był ważnym węzłem komunikacyjnym. Z białostockiego dworca kolejowego trwała ewakuacja wojsk niemieckich – 1918 r.

źródło: „Białystok wyzwolony 1919”, Białystok [2003], s.4.

Zasady ewakuacji dopracowywano podczas rozmów polsko-niemieckich, które prowadzono w Grodnie i w Białymstoku. Zakończyły się one dopiero 5 lutego 1919 roku. Ustalono, że 19 lutego Niemcy przełączą władzę w mieście. Po zawarciu umowy w Białymstoku został powołany Tymczasowy Komitet Miejski z Józefem Puchalskim na czele.

Tymczasowy Komitet Miejski

źródło: „Białystok Ilustrowany”, Białystok 1921 (reprint z 2006), s. 58

Przed Puchalskim stanęły niezwykle trudne zadania – należało zapewnić mieszkańcom żywność, bezpieczeństwo i opiekę medyczną. Miasto będą pod długoletnim zaborem rosyjskim wymagało szybkiej polonizacji. Przystąpiono do organizacji szkolnictwa, zmieniano nazwy ulic nadając im polskie brzmienie.

Józef Puchalski – pierwszy prezydent niepodległego Białegostoku

źródło: domena publiczna – www.wikipedia.org

Początki niepodległości

19 lutego 1919 roku wojska niemieckie ostatecznie wycofały się z Białegostoku. Z narastającym entuzjazmem oczekiwano pojawienia się polskich żołnierzy. ***Tłumy wyległy na ulice miasta. Radosne oczekiwanie rozpiera piersi. Na skrawie ulicy ukazują się dwaj konni żołnierze polscy*** – pisano w „Dzienniku Białostockim” (...) *czapki i kapelusze poleciały w powietrze, a z piersi wyrwały się okrzyki **Niech żyje Polska!, Wiwat armia!, Nasi przyszli!***

Pierwsi do Białegostoku wjechali ułani, a po nich weszła piechota. Następnego dnia rano do miasta wkroczyły większe oddziały. Białystok stał się polskim miastem.

Przedstawicielki Koła Polek w oczekiwaniu na wojsko polskie – 1919 r.

źródło: „Białystok wyzwolony 1919”, Białystok [2003], s. 7.

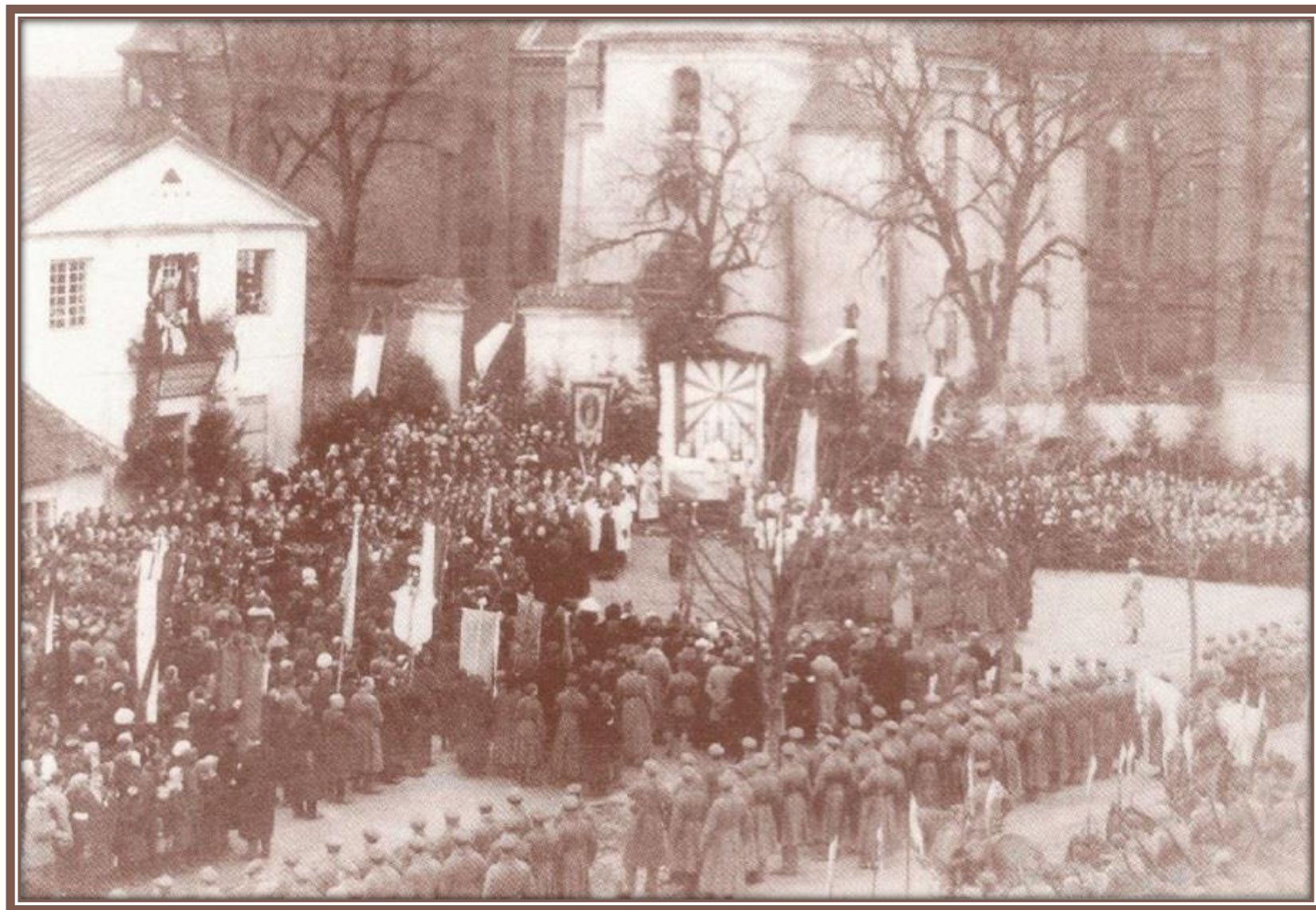
Czekaliśmy na wasze przybycie

Oficjalna uroczystość powitania wkraczających wojsk polskich odbyła się 22 lutego 1919 roku. Tego dnia główne urzędy i ulice miasta przybrano w narodowe flagi i transparenty. O 11.00 białostoccy duchowni celebrowali mszę polową na placu przy kościele farnym, który tłumnie zapelnili mieszkańcy Białegostoku. Po nabożeństwie miały miejsce liczne przemówienia. Prezydent miasta Józef Puchalski przywitał polskich żołnierzy symbolicznie – chlebem i solą. W imieniu Koła Polek Janina Dederko przekazała na ręce płk Dziewulskiego kwiaty dla przybyłych żołnierzy. Punktem kulminacyjny uroczystości stała się defilada wojskowa.

Mieszkańcy Białegostoku tłumnie powitali polskich żołnierzy – 1919 r.

źródło: „Białystok wyzwolony 1919”, Białystok [2003] , s. 8.

*Tuż przed ołtarzem polowym ustawiono białoczerwone flagi, które powiewały nad głowami delegacji
licznie zebranych na uroczystości – 22 listopada 1919 r.
źródło: „Białystok wyzwolony 1919”, Białystok [2003] , s. 10.*

Msza polowa – 22 listopada 1919 r.

źródło: „Białystok wyzwolony 1919”, Białystok [2003] , s. 10.

Oddziały polskie rozpoczęły defiladę przy dźwiękach pieśni „Boże coś Polskę” i „Jeszcze Polska nie zginęła” – 22 listopada 1919 r.

źródło: „Białystok wyzwolony 1919”, Białystok [2003] , s. 16.

Defilada – na czele maszerowała piechota Białostockiego Pułku Strzelców ppłk. Stefana Paślawskiego, za nią szwadrony 4 pułku ułanów, Wojewódzki Szwadron Ziemi Mazowieckiej oraz pluton artylerii konnej kpt. Sulikiewicza.

źródło: „Białystok wyzwolony 1919”, Białystok [2003] , s. 19.

Trudne początki w II Rzeczypospolitej

Po chwilach niezmiernej radości i upajania się wolnością przyszedł czas intensywnej pracy. Samorząd miał niełatwe zadanie. Musiał zająć się wieloma pilnymi problemami. Należało podjąć decyzje określające warunki życia mieszkańców, strukturę władz, uporządkowania gospodarki miasta. Powoli odradzała się kultura i oświata.

W maju 1919 roku powiększono przestrzeń Białegostoku. Powstał tzw. „Wielki Białystok”. W granicach miasta znalazły się okoliczne wsie i folwarki m.in: Antoniuk, Białostoczek, Wysoki Stoczek, Dziesięciny, Starosielce, Dojlidy, Wygoda i Pieczurki.

7 września 1919 roku odbyły się pierwsze wybory do Rady Miejskiej. Na czele pierwszej demokratycznie wybranej Rady stanął Feliks Filipowicz działacz niepodległościowy i społecznik. Prezydentem Białegostoku został Bolesław Szymański.

Pierwsza Rada Miejska Białegostoku. W jej skład wchodziły 42 osoby. Wśród nich znaleźli się m.in.: nauczyciele, aptekarze, księgowi, rolnicy, kupcy, lekarze, włókniarze, adwokat, właściciel księgarni i ksiądz.
źródło: „Samorząd Białegostoku w latach 1919-1939”, Białystok 2004 , strony nie numerowane.

Stolica województwa

2 sierpnia 1919 roku ukazała się w „Dzienniku Praw” ustawa sejmowa o utworzeniu województwa białostockiego. Białystok stał się stolicą województwa, a w pałacu Branickich umieszczono siedzibę Urzędu Wojewódzkiego.

*Nowo utworzone województwo białostockie rozciągało się po Grodno i Wołkowysk
źródło: domena publiczna – www.wikipedia.org.*

Materiały wykorzystane w opracowaniu:

Białystok Ilustrowany, Białystok 1921 (reprint z 2006).

Białystok powraca do niepodległej Polski, Białystok 2019.

Białystok wyzwolony 1919, Białystok [2003].

Dobroński Adam, *Białystok*, Białystok 2001.

Samorząd Białegostoku w latach 1919-1939, Białystok 2004.

Fotografie pochodzą z:

Białystok Ilustrowany, Białystok 1921 (reprint z 2006).

Białystok wyzwolony 1919, Białystok [2003].

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Samorząd Białegostoku w latach 1919-1939, Białystok 2004.

www.wikipedia.org

Opracowanie – Izabela Szymańska

Dział Zbiorów Specjalnych Książnicy Podlaskiej im. Ł. Górnickiego

Listopad 2020